

Köztársaságunk létrejön

Bresztovszky, a városi nyomda ügyvezető igazgatóhelyettese, aki a kisgazdapárt képviselőjelöltjeként indult az 1939-es választásokon, és aki meglepő módon nem menekült el a többi hasonszőrűvel együtt, a tökéletes államot nem tartja egészen tökéletesnek. Főleg azt kifogásolja, hogy a behozatalt és a kivitelt – és egyáltalán, az egész bel- és külkereskedelmet – a tökéletes állam száz százalékig a saját kezében tartja. Azt is sérelmezi, hogy a tökéletes állam szigorúan megtiltja az állampolgároknak az arany- és ezüsttárgyak – ékszerek, érmék, evőeszközök, edények – adásvételét, sőt ilyen tárgyak birtoklása is szigorú büntetés terhe mellett meg van tiltva. Hasonlóképpen tilos más ország valutáját és egyéb fizetőeszközét vagy értékpapírjait birtokolni vagy más magánszemélynek átadni, akire pedig a tökéletes állam rábizonyítja idegen valuta rejtegetését vagy illegális adásvételét, az ugyanolyan súlyos büntetésre számíthat, mint aki nemesfémmeel való visszaélés bűncselekményét követi el.

Ilyesfajta intézkedéseket már a Magyar Élet Pártja is fontolgatott, miután 1939-ben fölényes biztonsággal legyőzte az összes többi parlamenti pártot, és megalakította az új kormányt. Pedig az akkori magyar állam távol állt attól, hogy tökéletes legyen.

Bresztovszky tanulhatott volna az öt évvel ezelőtti kudarcból, de ő nem hajlandó a múltat végképp eltörölni. Ő nem tanul, és nem felejt. Eszeveszett nagyravágásban Debrecenbe akar menni, de nem ám azért, hogy a népdal szavaihoz híven pulykakakast vásároljon, hanem azért, hogy bekapcsolódjék az alakulófélben levő demokratikus nemzetgyűlés munkájába, vagyis, hogy Debrecenben képviselje városunkat és egész Hömpölyzugot. Pedig még abban sem lehet egészen biztos, hogy a nyomda ügyvezetőjeként fog megöregedni, sőt én a magam részéről arra sem vennék mérget, hogy egyáltalán megéri az öregkort, azok után, hogy kiutazási engedélyt kért Mátraitól, és nem kapott. Mátrai végig sem hallgatta a kérelem indoklását. Földhöz vágta a sapkáját, és a dühtől elvörösödve ordította, hogy: mi nem akarunk Debrecenről semmit, ha pedig Debrecen akar tőlünk valamit, akkor jöjjön ide hozzánk!

Itt jegyzem meg, hogy Mátrai éppen Párizsba készült, oda pedig nem mehetett sapka nélkül, ezért hát intett Zsindely elvtársnak, aki a személyi titkári teendőket látta el körülötte, hogy vegye fel a sapkát a padlóról, és kefélje ki, majd egy pillantásra sem méltatva Bresztovszkyt, a kisgazdát, bement az irodájába, és magára zárta az ajtót, hogy felkészüljön a Párizsban esedékes tárgyalásra.

Félreértések elkerülése végett máris mondom, hogy a mi kis köztársaságunkban Párizs nem Franciaország fővárosát, hanem a Prímás utca, Kontrás utca, Nagyböngös utca és Cimbalmos utca által határolt, szabálytalan négyszög alakú területet jelenti. A mi kis hömpölyzugi Párizsunkban nincs Eiffel-torony, van viszont egy

toronynak is beillő, szokatlanul magas karó, melynek tetején időnként varjú üldö-gél. Nincs Louvre, ezzel szemben minden putri valóságos képtár, amióta Párizs né-pe hazaszállította az Oppenheim grófok családi képeit, valamint a bútorokat is, hogy az értékes festmények méltó környezetben helyezkedjenek el. Nincs Notre-Dame-székesegyház, van azonban legalább tíz-tizenöt Esmeralda, akik közül bár-melyik beleillene Victor Hugo szívfacsaró regényébe vagy annak filmváltozatába.

A mi Párizsunkra nem jellemző a bohémélet, noha csupa bohém lakik benne, amennyiben a cigányokat bohémnek nevezzük. A cigányok legnagyobb része az agrárproletárokhoz sorolható, hiszen a háború előtt az uradalomban végeztek idénymunkákat, de értettek a kosár- és gyékényfonáshoz, fakanálfaragáshoz, üst-foltozáshoz, kolompkészítéshez, toll- és rongyszedéshez, valamint a vályogvetés-hez is. Közülük kerültek ki azok a híres muzsikuskok, akiket messze földről is el-hívtak egy-egy lakodalomba, továbbá a lókereskedők, akiknek viszonya az uradal-mi lovászokhoz meglehetősen feszült volt a háború előtt, de amióta az istállómes-tert Mátrai bezáratta a városháza pincéjébe, és az uradalom lóállománya felmor-zsolódott, a régi ellentétből olyan kevés maradt, hogy az már szinte semmi. Így érthető, hogy a párizsi cigányok még a többi agrárproletárnál is lelkesebben támo-gatták Mátrai törekvéseit, noha egy pillanatil sem leplezték, hogy a határok lezá-rása ellenkezik mozgékony természetükkel, és csöppet sincs inyükre, hogy Höm-pölyzug lókereskedelmét december elsejétől a Végrehajtó Tanács intézi.

Mátrai ezekről a fontos kérdésekről fog tárgyalni Párizsban. Minthogy pedig a cigányoknak nincs vajdájuk, amióta az utolsó vajda örökös nélkül meghalt, és ők nem tudnak megegyezni az új vajda személyében, Mátrai tárgyalópartnere a két legtekintélyesebb lókereskedő, Morold és Marjodó lesz, akik egyszersmind a mu-zsikuskok érdekeit is képviselik, mert a két prímás közül az egyik, Marelódi nem hajlandó egy asztalhoz leülni Marjodóval, míg a másikuk, Mutyurkó inkább el-tűrné, hogy kifolyjon mindkét szeme, semhogy megpillantsa velük Moroldot.

Most mondom el, amit már a történet elején el kellett volna mondanom, hogy városunk három részből áll. A főutcától nyugatra található Velence, melynek egy-kori gályarabok adták ezt a nevet, szabadulásuk emlékére. Itt nagyobb részt iparo-sok és vasutasok laknak. A főutcától keletre helyezkedik el Csikágó, melyet a ku-bikosokon kívül a szerencsésebb helyzetben levő agrárproletárok népesítenek be. A többi, az mind Párizs.

A három városrész mentalitása markánsan különbözik egymástól. Városunk la-kói, amikor erre lehetőség nyílt, egy emberként vetették rá magukat az ormóférgesi kastély ruhatárára és egyéb textilanyagaira, de a hasznosítás módjában jelentős eltérések mutatkoztak. A Velencében található Józszándék utca és Türelem utca la-kói békésen fosztogattak, és hagytak másokat is fosztogatni. A Csikágóból érkezők összeverekedtek a zsákmányon, a legszebb darabokat pedig széthasogatták vagy olajfestékekkel leöntötték, hogy a kívánt holmi ne legyen senkié, ha már az illető nem lehet. Ezzel szemben Párizs gyermekei nem bántották egymást, akármilyen hangosan lármáztak is, hanem fogták a grófék címeres dunyha- és paplanhuzatait, és válogatás nélkül beléjük tömködtek mindent, ami a kezük ügyébe került, aztán otthon, Párizsban a legjobb tudásuk szerint osztoztak rajta.

Jelentősek voltak az ízlésbeli különbségek is. Az iparosok a megbízható, vastag, tartós anyagból készült holmikat, a bőrkabátokat, az elnyúlhatatlan bilgericsizmákat és bakancsokat részesítették előnyben. Hövscheit, a szobafestő éppenséggel a pálmakertet fedő finom, puha kátránypapírból készített magának és feleségének bűvárruhára emlékeztető kezeslábast. A fácánteleg hajlékony bádogtetejéből is megpróbált ütészálló páncélruhát készíteni, de a próbálkozás nem járt sikerrel. Így tehát, amikor a Báldor-pusztai pincében városunk lakói térdeplő testhelyzetben vagy nekihasználva szürcsölni kezdték az agyagos padlóról az Oppenheim grófék által a menekülés előtti utolsó percekben kifolyatott bort, Hövscheit a vadozatúj kátránypapír kezeslábában egykettőre elveszítette az egyensúlyát, arccal előrebukott, és belefulladt a bokáig érő sárgamuskotály-kékfrankos házasításba.

A Csikágóban élő kubikosok és vasutasok a finom tapintású, szőrös holmikat kedvelték leginkább: emitt a grófkisasszony csincsillabundáját rángatták jobbra-balra, ott az öreg méltóságos asszony rókamálból készült karmantyúit szakította ki egy kéz egy másik kézről. Egy asztraháni karakülbárány főveg úgy repült le a lakinek a fejről, hogy azt hittük, mindjárt a fej is repül utána. Egy másik, hasonló jellegű beavatkozás után megállapíthattuk, hogy a szép nyúlszőr kalap szépen fordul ki önmagából. Azt pedig sohasem reméltük volna, hogy a fiatal gróf seal-skin gallérja olyan dallamosan reccsen, mintha örömsikolyokat adna ki magából, vagy mintha osztozna annak a prémrajongónak a diadalmámorában, aki bugylibicskájával a legszeleesebb csíkot hasította ki belőle, és arról már igazán nem a seal-skin szolgáltató néhai medvefóka tehet, hogy ugyanez a bicska nem sokkal utóbb egy késelésnek lett az eszköze a fogadóteremben talált medvebőr, illetve annak negyedrésze miatt, a medvebőrt ugyanis muszáj volt négyfelé vágni, hogy igazságos legyen az osztozás, mely még így is kisebb-nagyobb szúrt sebekkel és egyéb nyolc napon túl gyógyuló elváltozásokkal járt.

Párizs férfilakosai a bársony függönyökből, selyem tapétákból, damaszt abroszokból és tafota ágyszerítőkbe varrattak maguknak szebbnél szebb ruhadarabokat édesanyjukkal, feleségeikkel, nagyobbacska lányaiikkal. Legfontosabb szempontjuk a sokszínűség, a fantázia gazdagsága volt. Emitt egy jókedvű fiatalember húz fel egy élesre vasalt csíkos nadrág fölé egy vakítóan fehér csipkés bugyit, amott egy tüzes tekintetű nagylány a parádés kocsis libériáját kombinálja a fiatal gróf csíkos matrózzruhájával és az öreg Aladár gróf oroszlános hímzésű lenvászon hálógévevel. A bricsesz nadrág és a csupasz bőrön viselt frakk is megtalálja a békés egymás mellett élés módját. Egy terebélyes asszonyság, közrefogva visongó apró gyerekeiktől vagy unokáitól, akik selyemharisnyát húztak a fejükre sapka gyanánt, a kék szalonból kihozott reneszánsz kori falikárpitot, melynek közepéről kör alakban kivágta a szűzlány ölében pihenő unikornist, körülbelül úgy hordja, mint a perui indiánok a ponchót. Be is válna indián őspanyának, csak a lámascorda hiányzik mellőle, viszont kárpótlásul fölvette a ponchóvá alakult gobelinhez azt a pillangókkal, virágokkal és gyümölcsökkel díszített harang formájú kalapot, melyet régebben sokszor megcsodálhattunk a nevelőnő fején.

Ez a látvány fogadta Mátrait, amikor Párizsba sietett, hogy tárgyalást kezdjen Morolddal és Marjodóval a zenészek kiutazási engedélyéről, valamint a felmorzsolódott uradalmi lóállomány részleges újraelosztásáról.

A legszebb lovakat a szovjet elvtársak vitték el, azokat már úgysem fogjuk visszacapni. Viszont egyetlen szovjet elvtársnak a kisujja is többet jelent számunkra, mint az egész lóállomány, patkószegekkel együtt.

Mátrai gyalogszerrel érkezett, kíséret nélkül, fegyvertelenül, ami a Párizs iránti határtalan bizalom jele volt. Amikor meglátta a sínadrágba és biliárdposztóból varrt zekébe öltözött ifjú cigánybárókat, amint ugrándoza tréfálkoznak a lámpaernyőt szoknyaként viselő Carmenekkel, eszébe jutott, hogy a mi kis köztársaságunk is megünnepelhetné Sztálin elvtárs hatvanötödik születésnapját, ha már Debrecenben demokratikus kormány alakul a jeles nap alkalmából.

Nekünk Debrecen messze van, a mi demokratikus kormányunk pedig már működik, viszont megünnepelhetnénk december huszonegyedikét egy operett bemutatójával, melynek szerepeire Párizs tehetséges fiataljait kérhetnénk fel. Majd ők énekelnek és muzsikálnak. Sztálin elvtárs állítólag szereti az operetteket.

Csak az a kár, hogy amióta Sonka, a költő Pestre költözött, nincs rátermett emberünk, aki a dalszövegeket írhatná. Pestet állítólag már körülzárták, de még nem foglalták el a szovjet elvtársak, és az nem is fog nekik egyik napról a másikra sikerülni. Így tehát Sonka, még ha akarna, sem tudna Sztálin elvtárs születésnapja előtt hazatérni, hogy a segítségünkre siessen.

Mátrai elhatározta, hogy a lovakon és a kiutazási engedélyeken kívül az operettől is tárgyal a két idős, tekintélyes lókereskedővel.

Ezt a tárgyalást azonban későbbre kellett halasztania, és helyette másmilyen tárgyalást kell vezetnie, mert Zsindely elvtárs, a személyi titkár, aki az imént végigszaladt a Kitartás utcán, és bekanyarodott az Éberség utcába, most Párizs területére lépett, és verejtékben úszva, zihálva jelentette Mátrainak, hogy Bresztovszky szökést kísérelt meg. Polgárőreink rajtakapták, amint egy csónakot vonszol a Hömpöly partja felé, azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy illegálisan, kiutazási engedély nélkül átkeljen a túlsó partra.

A Végrehajtó Tanács tisztában volt az eset jelentőségével, és azt is látta, hogy példamutató szigorra van szükség. Összehívták a Hazafias Néptörvényszék rendkívüli ülését Mátrai elnökletével és tizenkét népi ülnök részvételével, akik közül hatot a Nemzeti Bizottság, hatot a Demokratikus Nőszövetség delegált. A gyorsított tárgyalást, melynek Mariska néni és Boriska néni törőlmetszett népi bölcsességei, valamint Puprakel volt uradalmi kanász cifra káromkodásai felejthetlen hangulatot kölcsönöztek, nem írom le részletesen, hiszen az olvasó számtalan ilyen tárgyalást végigült már. Elég a végeredményt ismertetnem. A törvényszék, melyet törvénykönyv híján nevezhetünk számonkérő széknek is, Bresztovszkyt meghatározatlan idejű elzárásra, teljes vagyonelkobzásra és huszonöt botütésre ítélte. Ez utóbbi tételt a Köztársaság téren hajtották végre, a Szabadság Tölgyfája mellett, Drábik agrárproletár-ítéletvégrehajtó közreműködésével.

Nem hallgathatom el azt a tényt, hogy Bresztovszky aligha szánja rá magát erre a kétségkívül meggondolatlan szökési kísérletre, ha előzőleg a városi nyomda kapujában föl nem tartóztatják, és nem hozzák tudomására, hogy mostantól ide nem teheti be a lábát, ugyanis Mátrai döntése értelmében ezentúl nem ő, Bresztovszky az ügyvezető, hanem Puprakel, a kanász, és ha ezt követően hazatérve azt nem

tapasztalja, hogy otthonát ismeretlen tettesek az utolsó szögig kiürítették, miközben cserébe hoztak is valamit: a kirámolt szoba kellős közepén egy nagy rakás emberi ürülék helyezkedett el, éreztetve a haladó szellemű bűnelkövetők mélységes megvetését a Bresztovszky-féle visszahúzó erővel szemben.

Úgy is fogalmazhatok, hogy ez volt az ítélet által kimondott vagyonek Kobzás. Előbb hajtották végre, semhogy a hivatalos döntés beemelte volna nem éppen a törvényesség, de mindenképp a hivatalosság sáncai közé.

Mátrai később úgy látta, hogy túlságosan enyhe ítéletet hozott. Ki kellett volna végeztetnie Bresztovszkyt, és az sem ártott volna, ha gondos ruházati és testüregi motozásnak veti alá. Bresztovszky ugyanis a cipője talpába rejtett háromszázhusz USA-dollárral, illetve a végbelébe rejtett kilenc arany karikagyűrűvel és egyéb ékszerekkel megvesztegette azt a két – egyébként száz százalékgig megbízható – polgárőrt, Sórést és Görbölőt, akik a városháza pincéjének éjszakai felügyeletével voltak megbízva, mire Görbölő zsákba bújtatta és a hátán kivitte a városháza épületéből Bresztovszkyt, a városházát őrző Sperhakni polgárőrnek és Pajszer polgárőrnek pedig csak annyit mondott: „Viszem a szajrét, ahogy megbeszéltük!”

Sórés pedig, mihelyt felváltották az őrszolgálatban, tutajt ácsolt az ormóférgesi kastély déli szárnyának újrahasonosításra váró szarufáiból és födémgerendáiból, majd még az éjszaka folyamán átevezett Bresztovszkyval a Hömpöly túlsó partjára. (Az ácsmunka elkerülhetetlennek bizonyult, Mátrai tudniillik összeszedette és az üressé vált egykori uradalmi istálló épületében őriztette a városunkban található összes csónakot, ladikot, sajkát és lélekvesztőt, valamint a kivájt fatörzseket, nagyobb méretű teknőket és dézsákat, sőt a felfújható gumimatracokat is.) Sórés a partszakasz őrzésével megbízott polgárőröknek, Csukának és Potykának előadta, hogy elnöki parancsra cselekszik: a vízben sodródó holttestek szájából kell kiszednie az aranyfogakat, nehogy kárbavessenek, és azért kell ezt éjszaka tennie, hogy a lakosság minél kevésbé vegye észre.

Azt hihetnénk, hogy hazudott, holott majdnem a színtiszta igazságot mondta, ugyanis átkelés közben Bresztovszky szájüregéből az összes aranyfogát eltávolította, nem a tőle telhető legnagyobb kíméletességgel. De Bresztovszky még így is hálás lehetett Sórésnek, hiszen Sórés vízbe is fojthatta volna.

Mondanom sem kell talán, hogy Bresztovszky hálája nem tartott sokáig. Mihelyt sikerült eljutnia Debrecenbe, telekürtölte szenvedéseivel a szovjet megszállási övezetet. Elmondta, majd egy újságcikkben le is írta, hogy a városháza pincéjében, ahol a színültig telt vödörök miatt kibírhatatlan bűz terjeng, úgy össze vannak zsúfolva a fogvatartottak, mint az olajos halak a konzervdobozban. Szó volt polokákról és penészes kenyérről, valamint arról, hogy nem lehet aludni, mert a polgárőrök tíz percenként bevilágítanak a zárkába azokkal az éjszakai fotózáskor használatos, vakító fényű magnéziumcsíkokkal, melyeket Grünfeldnél, városunk ismeretlen helyre távozott másik fényképésznél foglalt le a csendőrség az év tavaszán, és amelyek a csendőrségtől ismeretlen időpontban, ismeretlen körülmények közt Fényképész-Mátrai tulajdonába kerültek.

És még hosszan sorolhatnám Bresztovszky pizkos rágalmait, melyek visszaélnék a tényekkel és azzal, hogy a tények, amelyeken alapulnak, makacs dolgok. Azt is volt neki pofája leírni, hogy Mátrai, akinek basáskodása juttatta retesz mögé

az ártatlanul szenvedőket, kommunistának mondja magát, pedig nem kommunista, hanem közönséges tolvaj. Mert ha a kommunisták olyanok, mint Mátrai, akkor köszönjük, nem kérünk belőlük.

Megítélésem szerint Mátrai akkor követte el az első komoly hibát, amikor nem volt hajlandó számot vetni azzal a körülménnyel, hogy Debrecenben, az ideiglenes demokratikus Nemzetgyűlésben egészen különböző embereket lapátolt egy kupacba a sors. Vannak köztük ilyenek is, olyanok is. Nem állítom, hogy túlnyomó többségben vannak a kiszagdák, de kisebbségben is akkora lármát csapnak Besztovszky groteszk vértanúsága miatt, és akkora elefántot csinálnak ebből a bolhányi esetből, mintha ők tennék ki a nemzetgyűlés kétharmadát.

Különösen a huszonöt botütés háborítja fel őket. Mondogatják az Arany Bikában, majd újságcikkekben le is írják, hogy Mátrai, a hömpölyzugi fő-fő kommunista a régi jobbágyvilágot akarja visszaállítani! Nézzenek már oda!

Mátrainak azt kellene szem előtt tartania, hogy a szovjet elvtársak nemcsak engedélyezték a kiszagdapárti napilap megjelenését, hanem azt, a többi demokratikus lappal együtt, ők maguk el is viszik a felszabadított falvakba, városokba. Mátrai nem akarja észrevenni, hogy Bresztovszky rágalmi és egyéb mendemondák alapján országos szinten kiszervezte őt a Független Kis Ujság, rövid u-val.

És ha csupán a kiszagdák háborodtak volna fel! Sajnos azonban az újjáalakuló szocdemek is élesen elítélik Mátrai túlkapásait, sőt, még a kommunisták közt is látunk olyanokat, akik álláspontja szerint Mátrai lejáratja az egész munkásmozgalmat. Hatalmaskodásával, meggondolatlan intézkedéseivel csakis a fasiszták és reakciósök malmára hajtja a vizet!

Az ilyenek, mármint a Mátraikat elítélő bolsevikok közé tartozik Mrázik is, aki régebben építési vállalkozó volt, manapság azonban ácsmesternek tünteti fel magát, és a Nemzetgyűlésben a megye kommunista pártszervezetét képviseli. Semmi- ben sem ért egyet a kiszagdakkal, csak egyetlen dologban, Mátrai megítélésében, és nagyobb igyekezettel áskálódik Mátrai ellen, mint a legádázabb kiszagda. Szilárd meggyőződésévé vált, miközben Debrecenben a Piac utcán a Nagytemplom felé irányzott 72 milliméteres szovjet aknavetőket kerülgette, hogy a lassan kikristályosodó új demokratikus államrendnek egyik fontos előzménye lesz Mátrai felszámolása.

Ó, Mrázik már tudja, ki lesz az ideiglenes kormányban a belügyminiszter. Vagy Réti lesz az, vagy Mezei. Neki mindkettőhöz kiváló összeköttetései vannak. Réti- vel, aki nemrég tért vissza a moszkvai emigrációból a Vörös Hadsereg magas rangú tisztjeként, többször elbeszélgetett már, de közeli személyes kapcsolatai Mezei- hez fűződtek. Mezei a háború előtt a népi írók balszárnyához tartozott, aki a kommunistákkal való együttműködés gondolatát sem tartotta az ördögtől valónak, és ő, Mrázik fontos adatokkal segítette Mezei szociográfiáinak létrejöttét. Amikor Mezei tíz évvel ezelőtt, 1934-ben megjelent a megyeszékhelyen, ő, Mrázik tette számára közvetlenül megismerhetővé az akkordmunkások életkörülményeit, és ő intézte el az akkori főispánnál, Folytonovszkynál, hogy a csendőrség úgy tegyen, mintha nem venné észre a megyeszékhely környékén zajló baloldali irányultságú tudományos anyaggyűjtést. Mezei tíz évvel később, a német megszállás után, ami-

kor menekülnie kellett a Gestapo elől, ismét csak Mrázikhoz fordult, aki munkaruhába öltöztette, és beállította az egyik fatelepére anyagkiadónak. Joggal várhatja tehát, hogy Mezei, már amennyiben tényleg ő lesz a belügyminiszter, viszonzni fogja ezt a sok szívességet.

Mondogatja is neki az Augusztá-szanatóriumban, ahol a kormányalakítást előkészítő gyűlések és tanácskozások zajlanak, és a Nagytemplomban, ahol Mezei az ige hirdetést hallgatja, hogy: Mátrai úgy viselkedik, mint egy kiskirály, mint egy feudális oligarcha.

Hát eltűrhetjük azt, hogy Hömpölyzug úgy ékelődjék be az új, demokratikus magyar állam testébe, mint egy betokosodott idegen test?

Mrázik csalódására Mezei úgy tesz, mintha nem is hallaná a kérdést. Ajkára illeszti mutatoujját, így utasítva Mrázikot, hogy maradjon csendben. Mintha máris ő volna a miniszter, és mintha utasíthatná őt, Mrázikot, a megyei kommunista párt-szervezet főtitkárát!

És azt eltűrhetjük, hogy Mátrai önhatalmúlag felosztotta az Oppenheim grófok földjét?

Mezeinek éppen ez járt a fejében: a földosztás. Amint lehet, az egész országban felosztjuk a földeket! A baj csak az, hogy egyelőre nincs egész ország. Még csak fél ország sincs. Az lesz a vége, hogy kettészakadunk, mint Mohács után!

Ilyesmire gondolhatott Százőz tiszteletes úr is, amikor Ady Endre verssorait szőtte bele a prédikációba:

*Hajlongani emerre, amarra,
Bús sorsot mértél, Uramisten,
A magyarra...*

Mrázikban, aki lutheránus lévén, idegenkedett a kálvinista rátartiságtól, felhorgadt az ellenkezés. Egyszerre csak megértett valami fontosat, azt, hogy Ady szavainak éppen az ellenkezője igaz. Vége a kétfelé való hajlongásnak! Mostantól csak *ezeknek* fogunk hajlongani, *azoknak* soha többé! Végigcsörtetett a padsorok között, és átrohant a Nagytemplomból az Arany Bikába, melynek előcsarnokában kis híján összeütközött Rétivel, aki már nem mindig viselte a Vörös Hadsereg tiszti egyenruháját.

Réti addigra már tájékozódott a hömpölyzugi helyzetről. Mondanom sem kell talán, hogy nem Bresztovszky volt az egyetlen városunkbeli szökevény Debrecenben. Sőrés és Görbőlő nagyban űzte az éjszakai embercsempészetet mindaddig, amíg Csuka és Potyka föl nem jelentette őket Mátrainál, de aztán jó pénzért ők is nem kevés menekülni vágyót átsegítettek vagy a túlpartra, vagy a túlvilágra.

A Debrecenbe jutott szerencsések közt volt Petró, a szakképzetlen seborvos, aki 1931-ben röpcédulák terjesztése miatt a szegedi Csillagbörtönben raboskodott, ahol egy zsilettpengével, melyet különben egész nap a nyelve alatt rejtegetett, minden étkezés előtt fölmeteszte a vele közös cellában tartózkodó Rákosi elvtárs tarkóján, lapockáján, olykor a hóna alatt és a combhajlatában is található kelevényeket, amivel nemcsak a magyar munkásmozgalmat szolgálta, hanem Rákosi elvtársar kívül más elvtársakat is, köztük Rétit, aki azidőtájt, mielőtt kiengedték a Szovjetunióba, szintén a Csillagban töltötte az időt. Petrót régi ismerőseként üdvözölte.

Így tehát Rétinek nem volt nehéz áttekintést nyernie a mi kis köztársaságunkban uralkodó életkörülményekről. Most, amikor Mrázikot kis híján fellökte, éppen az Ideiglenes Gazdasági Főtanács alakuló üléséről jött ki, ahol őt választották meg főtitkárnak. Ezzel magyarázható, hogy nem Mátrai ideológiai elhajlásai érdekelték, nem is a városháza pincéjében zajló jogsértések, hanem az Oppenheim-uradalom raktáraiban található gabonakészletek, valamint az a nagy mennyiségű nemesfém, amely állítólag a hőmpölyzugi zsinagógában van elfalazva. Gondoljunk csak a jóvátelre, melyet a szovjet elvtársaknak fogunk nemsokára fizetni, és hogy követeléseik nem lesznek csekélyek, az már most is egyértelműen látszik. Úgyhogy jó lenne a megnyitott raktárakat lepecsételni és a befalazott zsinagógát kibontani.

Ugyanakkor azt is tudta, hogy óvakodni kell a meggondolatlan lépésektől. Könnyű volna Hőmpölyzugban rendet csinálni, ha lenne a kormánynak rendőrsége és hadserege, de egyelőre kormány sincs. És neki, Rétinek már most ki kell dolgoznia az ország újjáépítésének tervét, holott a fővárosban és az ország nyugati részén, ahol a Vörös Hadsereg előrenyomulása ezekben a hetekben mintha megtorpant volna, legnagyobbreszt még le sincs rombolva mindaz, amit majd újjá kell építeni.

Sokáig a levegőben lógott, mint szélcsendkor a füst, egy olyan elképzelés, hogy Puprakel, az új nyomdaigazgató utazzék el Debrecenbe Mátrai felhatalmazásával és Polkovnyik elvtárs cirill betűs, pecsétes igazolásával, ott pedig kapcsolódják be az ideiglenes nemzetgyűlés kormányalakítást előkészítő munkájába, képviselje a Hőmpölyzugi Köztársaságot, és minden rendelkezésére álló eszközzel védje meg önállóságunkat.

Ezzel ismételten összeütközött egy másik lehetőség, mely szintén a levegőben lógott, és amelynek az volt a lényege, hogy Puprakel helyett Gajdos tegye ugyanezt. Ő menjen el Debrecenbe, és ott ő harcoljon a mi kis köztársaságunkért, ő hazudtolja meg a kisgazdákat, ő szerelje le Mrázikot, akiről már tudtuk, hogy ott rontja a levegőt, ott áskálódik, nyüzög, pezseg és pattog a jövő Magyarországnak ideiglenes fővárosában.

Gajdos még nem is olyan régen az uradalom számadó juhásza volt, de miután a merinó-juhok létszáma az utóbbi néhány hét során a radikális csökkenés irányában halad, két héttel ezelőtt átkerült a telekkönyvi hivatalba, ahol a kérvényiroda főosztályvezetőjeként szolgálja városunk érdekét.

A juhászok mindig is kiváló diplomáciai érzékkel rendelkeztek, míg a kanászok, beleértve Puprakelt is, néha kicsit nyersebbek a kelleténél. Már a Bibliában szereplő Ábel is juhász volt: ez mindenképpen Gajdos mellett szól. Másfelől igaz ugyan, hogy Puprakel nem ijed meg egy kis küzdelemtől, márpedig a nemzetgyűlésben muszáj lesz küzdeni, de azért Gajdost is kemény fából faragták. Fiatal korában foggal herélte a kisbárányokat, nem volt szüksége késre, egyszer pedig a karmolci csárdában tizenöt vendéget vágott fejbe az ölmosbotjával.

Úgy látszott, hogy a Végrehajtó Tanácsban a Gajdos-párti irányvonal kerekedik felül.

De aztán fölvetődött az a kérdés, hogy: vajon a nemzetgyűlésben birkákkal vagy disznókkal kell-e megbirkóznia a hőmpölyzugi küldöttnek? Mert a disznók-

hoz kanász kell, még akkor is, ha nyomdász lett belőle. Márpedig Mrázik elvtárs kétségkívül egy utolsó, mocskos disznó.

Kezdett a mérleg Puprakel javára billenni.

Ekkor egy újabb kérdés merült fel. Mi lesz abban a nem várt esetben, ha szilárd hűségű küldöttünk elárul bennünket? Például ha eldorbézolja azt az ötven pengőapidíjat, melyet a városi takarékpénztár páncélszekrényében talált nagyobb összegből utalványozunk neki, és a felelősségrevonástól tartva, elszökik? Vagy ha jó pénz reményében csatlakozik Bresztovszkyhoz és a többi ellenünk csaholó korcs, veszett kutyához? Vagy ha, teszem azt, Mezei, a baloldali népi író beprotezsálja küldöttünket fűtőnek a református kollégiumba, ahol szintén zajlanak előkészítő tárgyalások, és ő ott fog fűteni legalább ápriliséig?

Ilyen esetben, ami persze sohasem következik be, hiszen a legderekből, legmegbízhatóbb elvtársainkról döntünk, szóval ilyen esetben is itt marad városunkban az illetőnek a családja, és őket fogjuk a legszigorúbb megtorlással sújtani.

Mármint Puprakelnek van családja, Gajdosnak meg nincs. Gajdos mondogatta ugyan, hogy jobban esik a paráznaság, ha kettőnk közül csak nekem van farkam, ebből pedig arra lehetett következtetni, hogy megnősül, de aztán mégsem nősült meg. Érte nem ejthetünk túszul senkit. Puprakel viszont egy főzélékszagú feleség és hat vagy nyolc csorgó orrú gyerek miatt aggódhat.

Már-már biztosra vettük, hogy mégiscsak Puprakel fogja képviselni Hömpölyzugot a nemzetgyűlésben. De aztán eszünkbe jutott, hogy Puprakel nemigen szereti a családját. Akkor mi lesz, ha meg akar szabadulni tőlük? Olyan biztos, mint a hétfő utáni kedd, hogy elszökik!

Nehogy már mi rugdossuk el Debrecenbe, és mégapidíjat is adjunk neki!

A dolog előzményéhez tartozik, hogy beteljesült Mátrai szava. Ő mondta nem is egyszerűen: mi nem akarunk Debrecentől semmit, ha meg Debrecen akar tőlünk valamit, akkor tolja ide azt a rücskös pofáját!

Nos, egy szép, zúzmarás napon, amikor más években a Mikulás szokott jönni, most azonban Párizs tehetséges fiataljai próbálgatták a Cinka Pannáról és Rákóczi fejedelemtől szóló operettet, váratlanul kiderült, hogy Debrecen akar tőlünk valamit, és elküldte hozzánk a kézbesítőjét. Még a rücskös pofa is stimmelt, mert a kézbesítő arca tele volt pattanásokkal.

Erről könnyű volt meggyőződnünk, mert az úriembert Polkovnyik elvtárs katonái átszállították az innenső partra, ahol a két fegyveres polgárőrnek, Derűsnek és Borúsnak felmutatott egy hivatalos formájú levelet, mire ők vonakodás nélkül továbbbengedték.

Mátrai valamit félreérthetett, mert eleinte azt hitte, hogy egy egész kormányküldöttség érkezett hozzá, de aztán eszébe jutott, hogy még nem alakult meg a kormány. Így tehát a pattanásos arcú kézbesítőt jó sokáig várakoztatta.

Először jelentést kért az őrzött objektumokról, a Hömpöly és a Kecsegés partszakaszain történt eseményekről, rendkívüli eseményekről, az ormóférgesi kastély intarziás padlózatának tűzifává alakításáról, az egyes dűlők állapotáról és más effélékről.

Ezután eligazítást tartott, parancsokat és rendeleteket hirdetett.

Ezt követte, mert időközben beesteledett, az egész nap részletekbe menő értékelése.

Debrecen kézbesítője pedig türelmesen várt. Néha elővett a zsebéből egy kis kenyeret, azt majszolta. Örülhetett, hogy nem zártuk be a városháza pincéjébe. Ha pedig azt hiszi, hogy most már, amikor nyílik a tárgyalóterem ajtaja, és kiönlök a Hömpölyzugi Nemzeti Bizottság, végre ő is sorra fog kerülni, akkor téved. Mátrai most átmegy Polkovnyik elvtárshoz, akivel különböző aktuális kérdésekről konzultál, sok időt eltöltve és éppolyan sok poharat kiürítve, utána pedig hazamegy, és lefekszik aludni.

Reggel jutott eszébe, hogy tudakozódjék: milyen néven tisztelhetjük azt a pattanásos képű urat, aki Debrecenből idefáradt hozzánk? Mert ugyebár az embernek, mármint a legtöbb embernek tisztességes neve is van.

Mondták neki, hogy az illetőnek az a neve, hogy Tarfő. Ez pedig ugyebár azt jelenti, hogy „kopasz”. Ez pedig csak azért érdekes, mert a Debrecenből jött levél Mrázik írta. Amikor Debrecen akar valamit, akkor igazából Mrázik akar tőlünk valamit.

Hogy mi állt a levélben, azt nem tudom, mert Mátrai kívül nem olvasta senki. Annyit tudok, hogy a levél írásakor, december első hetében Mrázik már a nemzetgyűlés ellátási biztosa volt. Javában szervezte a nemzetgyűlés tagjainak folyamatos ellátását, a Vörös Hadsereg hadtáp-utánpótlását, és a debreceni polgári élelmiszertartalékok feltöltését. Így tehát nem tudom megmondani, hány vágómarhát, sertést és juhot, továbbá hány mázsa búzát követelt a hömpölyzugi előjáróságtól, negyvenet-e vagy négyszázat.

Hiszen ezek úgyis csak számok, elvont fogalmak.

Azt viszont tudom, hogy Mátrai megkérdezte Tarfőtől, dohányzik-e. Az igenlő válasz hallatán megkínálta Tart egy Trabucco szivarral. Még tüzet is adott neki. Szépen, akkurátusan összesodorta Mrázik levelét, meggyújtotta, úgy tartotta a Trabucco alá.

Mátrai sem negyvenet, sem négyszázat nem adott semmiből, hanem ennek a szivarnak a csutkáját küldte Mrázik részére Debrecenbe. Tehette: még sok Trabuccója volt raktáron, továbbá Virginiája és Memphise is volt, mert májusban, amikor Weiszdorn dohányáru-kereskedésének hatósági, majd népi újraelosztására sor került, ő is beszerzett néhány ládikával mindenből.

Nem biztos, hogy Tarfőnek jólesett egyhuzamban végigszívni az egész Trabuccót, mindenesetre nem tehetett mást, fújta a füstöt. Közben hol elvörösödött, hol elfehéredett, hol elzöldült, így jelenítve meg egy pofára a nemzeti színeket, annak a nemzetnek a színeit, amelytől Hömpölyzug hűtlenül elszakadt. Mátrai arra emlékezett Tarfőt, hogy régebben az ilyen levelek átadóinak levágták az orrát és a fülét, néha az egész fejét is. Most persze jóval civilizáltabb korban élünk, mint régen, úgyhogy fül- és orrlevágástól Tarfő ne tartson. A fejével meg végképp nem történik semmi baj, mert az nem baj, ha tisztul a forma, és markánsabb lesz a körvonal. Mindössze annyi történik, hogy Tarfő külseje összhangban lesz a nevével, vagyis kopaszra nyírjuk. Erre is csak azért van szükség, hogy Bernolák, a rajztanár egy különleges, lemoshatatlan vegytintával ráírhatta a csupasz fejbőrré a választ, amely rövid és tömör, de tartalmas válasz lesz.

Meg mernék esküdni rá, hogy Mátrai nem merészkedik idáig, ha Polkovnyik elvtárs, akivel közösen szerzett az ablakosi cukorgyárból tíz kiló kristálycukrot,

melyből majdnem két és fél kilónyt szét fogunk osztani a rászorulók közt, nem biztosítja őt a lehető legnagyobb általánosságban arról, hogy a Vörös Hadsereg továbbra sem kíván beavatkozni Hömpölyzug belügyeibe. Ezt Mátrai bátorításként, biztatásként értelmezte. Neki Debrecen ennyit sem parancsol! – mutatott a szintén Weiszdorn fiókjaiból származó hercegovinai cigaretta lepöckölt hamujára.

Bernolák vegytintáját végül mégsem vettük igénybe. Miközben Fodrász-Mátrai lekopaszította Tarfő fejét, Najmán elmagyarázta Mátrainak, hogy a vegytintával fejbőrre írt választ akárki lefényképezheti, és a kiscgazda sajtóban, de még a baloldali sajtóban is felhasználhatják ellene. Viszont kellene küldenünk valakit a nemzetgyűlésbe, hogy a mostanihoz hasonló eset ne fordulhasson elő többé.

Mátrai gondolkodott egy kicsit, majd legyintett, és kijelentette: nekünk Debrecenhez semmi közünk. Szabad és független állam vagyunk. Leszarjuk a határainkon túliakat.

Hessegető mozdulattal biztosított szabad eltávozást a simafejű Tarfőnek, jelezve ugyanakkor: ha még egyszer idemerészkedik, nem fog annyi nagylelkűséget tapasztalni, mint most.

Így tehát Puprakelnek, aki nyomdaigazgatói kinevezése óta az emberi csupaszság bűvöltében élt, és arról ábrándozott, hogy a kommunizmussal vemhes jövőben a lányoknak és az asszonyoknak úgyszólván kötelező lesz simára borotválni nemcsak a hónaljukat, hanem az ágyékukat is, majdnem teljesen igaza lett. A tökéletes államban mindenki kopasz, vagy legalábbis minden egyes lekopaszítás egy-egy lépéssel közelebb visz minket a tökéletességhez.

